

POLICY BRIEF

แผนงานบูรณาการยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead)
ด้านสังคม คนไทย 4.0 : Khon Thai 4.0

ข้อเสนอเพื่อตอบโจทย์ภาพอนาคตต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ข้อเสนอเพื่อดำเนินการรับมืออนาคตฐานและข้อเสนอเพื่อดำเนินการสร้างอนาคตพึงประสงค์ ทั้ง 2 ส่วนประกอบด้วย กลุ่มยุทธศาสตร์ทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ **ยุทธศาสตร์ด้านแรงงาน** ที่ต้องรองรับการเปลี่ยนแปลงการทำงานในอนาคตและวิถีชีวิตแรงงานผ่านการปรับฐานแรงงาน ระบบสวัสดิการ และการสร้างหลักประกันแรงงาน **ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเมือง** ที่ต้องพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในเชิงการใช้พื้นที่สาธารณะ และบทบาทของเมืองที่เปลี่ยนไป และ**ยุทธศาสตร์ด้านดิจิทัลและหุ่นยนต์แรงงาน** ที่ต้องเริ่มศึกษาบทบาทและความท้าทายต่างๆ ของหุ่นยนต์ที่จะเข้ามาสร้างความพลิกผันให้กับการทำงานและแรงงานโดยรวม

งานวิจัยนี้ตั้งใจมองผลกระทบจากอนาคตของงานในเมือง ที่นอกจากจะมองแรงงานในด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังกล่าวถึงวิถีชีวิตของแรงงานที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้การที่วิถีชีวิตของแรงงานเปลี่ยนไป บทบาทและวิธีการใช้เมืองก็ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงตามเช่นกัน ข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ การมุ่งชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างงานกับคนในฐานะแรงงานและเมืองในฐานะแหล่งงานไม่สามารถแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ และการคำนึงถึงจากทัศนคติที่เห็นความสัมพันธ์นี้จะช่วยให้การออกแบบยุทธศาสตร์การพัฒนาสามารถเกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมและผสมผสานมากขึ้น

คนเมือง 4.0: อนาคตชีวิตเมืองในประเทศไทย อนาคตของงานและแรงงานในเมือง

อ.ว่าน จันทวิลาสวงศ์

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทำงานเป็นครั้งคราว เป็นรายครั้ง หรือเป็นรายโครงการที่มีจำกัดอยู่ในหมวดแรงงานนอกระบบ มีสัดส่วนอยู่ระหว่างร้อยละ 27-29 ของแรงงานทั้งหมดในพื้นที่มหานครกรุงเทพ และเป็นสัดส่วนที่คงที่มาตั้งแต่ พ.ศ. 2557-2561 ทั้งนี้ เพียงไม่กี่ปีที่ผ่านมาการทำงานเป็นครั้งคราวเริ่มมีธุรกิจแพลตฟอร์มมาเป็นตัวกลางในการว่าจ้างผ่านพื้นที่ออนไลน์มากขึ้น ทั้งยังมีเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการบริการ ทำให้ภาพลักษณ์โดยรวมของการทำงานเป็นครั้งคราวกลายเป็นเรื่องทันสมัยและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย เศรษฐกิจของแรงงานอิสระเริ่มได้รับการขนานนามใหม่ว่า “เศรษฐกิจคิก” และมีแนวโน้มที่จะเป็นหนึ่งในกลุ่มแรงงานสำคัญในอนาคต แต่ในขณะเดียวกัน แรงงานในเศรษฐกิจคิกได้สร้างความท้าทายต่อวิถีชีวิต ระบบการให้สวัสดิการสังคม และระบบสาธารณสุขตามมา

โดยทั่วไป กระบวนการเมืองและการเติบโตของเมืองอาศัยความต้องการแรงงานเป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลัก ดึงดูดคนให้เข้ามาหางานและรายได้ กลายเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานภาคบริการที่หลากหลาย และทำให้โอกาสและความน่าลงทุนทางธุรกิจในเมืองมีสูงขึ้น พลวัตการเปลี่ยนแปลงของแรงงานและเมืองดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยในปัจจุบันมีคนเมืองถึงร้อยละ 50.5 ของประชากรทั้งหมด ในทางกลับกัน พื้นที่ทางกายภาพในเมืองก็มีส่วนในการเอื้อประโยชน์หรือสร้างความท้าทายต่อกิจกรรมการทำงานของคนเมือง และกิจกรรมของคนเมืองเองก็มีผลต่อศักยภาพ การใช้ประโยชน์ และความสำคัญของพื้นที่ทางกายภาพเมืองด้วยเช่นกัน ดังนั้น การทำงานจึงเป็นเรื่องของพื้นที่เมืองที่คอยเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง

เมืองงานและเมืองสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นอนาคตของงานจึงกลายเป็นอนาคตของเมืองไปโดยปริยาย การพัฒนาและการแทรกซึมของเทคโนโลยีในชีวิตประจำวันอย่างก้าวกระโดด ได้สร้างความปั่นป่วนให้กับธุรกิจและแบบแผนการใช้เมืองแบบเดิม ทำให้ความมั่นคงในงานหลากหลายประเภทถูกสั่นคลอน และอาจส่งผลกระทบต่ออาหารรายได้และวิถีชีวิตของคนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ การทำงานและการว่าจ้างงานบริการที่เปลี่ยนไปด้วยเศรษฐกิจแพลตฟอร์มและเศรษฐกิจกิ๊กกำลังเร่งจำนวนงานและแรงงานนอกระบบให้มีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้วิธีการทำงาน พลวัตของเมือง และการใช้พื้นที่ทางกายภาพของคนเมืองจำนวนมากเปลี่ยนไปจากเดิม นอกจากนี้ แรงงานในเศรษฐกิจกิ๊กที่สามารถทำงานนอกพื้นที่ผ่านการเชื่อมต่อทางอินเทอร์เน็ตได้ส่งผลให้การเจอกันต่อตัวระหว่างผู้รับจ้างและผู้ว่าจ้างมีความจำเป็นน้อยลงและมีพฤติกรรมการใช้เมืองที่ยืดหยุ่นมากขึ้นกว่าแรงงานในระบบจึงสามารถอนุมานต่อได้ว่าการมีธุรกิจแพลตฟอร์มมาเป็นพื้นที่ในการหางานและการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่ไม่ขึ้นอยู่กับสถานที่จะส่งผลให้วิถีชีวิตคนเมืองเปลี่ยนไป ทำให้วิธีการใช้เมืองและความต้องการเชิงพื้นที่ที่เปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างงานในอนาคตกับเมืองและกายภาพของเมืองคงจะต้องเปลี่ยนไปด้วย ทั้งในด้านการพัฒนาย่าน การกระจุกตัวของธุรกิจ และการเพิ่มขึ้นของความต้องการสาธารณูปโภคพื้นฐานดิจิทัล เป็นต้น

จากประเด็นที่กล่าวมาว่า ความสัมพันธ์ระหว่างงานกับคนในฐานะแรงงานและเมืองในฐานะแหล่งงานไม่สามารถแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ทำให้อนาคตของงานคืออนาคตของเมือง การวางแผนนโยบายสู่อนาคตที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเมือง สอดคล้องกับกระบวนการและบทบาทของเมือง และเล็งเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานและพื้นที่เมือง จึงควรดำเนินการตามกรอบแนวทางยุทธศาสตร์หลักตามข้อเสนอนี้ คือ การสร้างรัฐสวัสดิการสำหรับคนทุกรูปแบบเพื่อรองรับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ นำทำงานระดับโลก (inclusive welfare for our livable and workable global city) แนวทางยุทธศาสตร์หลักนี้จะเป็นการเตรียมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงการทำงานและรูปแบบการว่าจ้างในอนาคตฐาน ทั้งยังเป็นการดำเนินการเพื่อมุ่งสู่อนาคตพึงประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน โดยข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับอนาคตของงานและแรงงานในเมืองนี้ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) การทำงานในอนาคตฐานของเมือง 2) การทำงานในอนาคตพึงประสงค์ของเมือง 3) ข้อเสนอเพื่อดำเนินการรับมือการทำงานในอนาคตฐานของเมือง และ 4) ข้อเสนอเพื่อดำเนินการสร้างการทำงานในอนาคตพึงประสงค์ของเมือง ดังนี้

การทำงานในอนาคตฐานของเมือง

1. การทำงานจะใช้ระบบอัตโนมัติมากขึ้น ส่งผลให้แรงงานบางส่วนจะถูกแทนที่ การนำหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติมาใช้ทดแทนการทำงานที่ทำซ้ำและใช้แรงงานสูงจะมีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดสภาพตลาดแรงงานสองขั้ว คือ เหลือเพียงแรงงานที่มีทักษะสูงและค่าจ้างสูง และแรงงานทักษะต่ำและค่าจ้างต่ำ ทำให้แรงงานกลุ่มตรงกลางกลายเป็นกลุ่มที่มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและมีแนวโน้มจะตกงานมากขึ้น

2. การทำงานจะใช้ระบบไร้สายมากขึ้น ส่งผลให้แรงงานกระจายตัวมากขึ้น ด้วยการเชื่อมต่อไร้สายในปัจจุบันที่ยอมให้การทำงานสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทั่วโลก แรงงานเริ่มจะกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ของบริษัทร้านค้า หรือสำนักงานอีกต่อไป การกระจายตัวของแรงงานนี้กำลังเป็นปัจจัยผลักดันทำให้เกิดกระบวนการทำงานและดำเนินธุรกิจในรูปแบบใหม่ขึ้น

3. การทำงานจะประกอบด้วยแรงงานที่หลากหลายมากขึ้น ในด้านเชื้อชาติ อายุ และทักษะ แรงงานสตรี ผู้สูงวัย แรงงานอพยพ และแรงงานต่างชาติ กำลังเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของแรงงานในโลก ทั้งนี้ แรงงานเหล่านี้อาจต้องการสภาพแวดล้อมและกรอบการทำงานที่มีความยืดหยุ่นในชีวิตมากกว่าแรงงานทั่วไป ส่งเสริมให้มีความต้องการจ้างงานแบบที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานทั่วไปมากขึ้น

4. ตลาดแรงงานจะมุ่งเข้าสู่สภาพตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดมากขึ้น การเข้ามาของระบบแพลตฟอร์มส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันในเชิงคุณค่าของฝีมือและคุณภาพการบริการมากขึ้น แรงงานแต่ละคนจึงเริ่มที่จะมีการแข่งขันแบบผูกขาดซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ตลาดแรงงานในปัจจุบันมุ่งเข้าสู่สภาพการแข่งขันแบบผูกขาดมากขึ้น กลายเป็นตลาดที่แตกต่างจากตลาดสินค้าทั่วไป

5. การทำงานจะต้องมาคู่กับการเรียนรู้ตลอดเวลาเพิ่มขึ้น
 คนทำงานในอนาคตจำเป็นต้องมีทักษะชุดใหม่ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัลที่จะสามารถทำงานร่วมกับหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติได้ รวมถึงต้องมีการปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาทักษะใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของงานในอนาคต

6. การจ้างงานจะอยู่ในรูปแบบไม่มีมาตรฐานมากขึ้น ธุรกิจมีแนวโน้มจะจ้างงานแบบไม่เต็มเวลามากขึ้น และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในด้านการติดต่อสื่อสารและเครื่องมือการวิเคราะห์จะทำให้ธุรกิจสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วตามโลกที่เปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้มีความจำเป็นในการจ้างงานประจำลดลง

7. การจ้างงานผ่านแพลตฟอร์มจะมีสูงขึ้นทั่วโลก เศรษฐกิจก็กำลังเพิ่มความยืดหยุ่นในตลาดแรงงาน และสร้างโอกาสทางธุรกิจให้ผู้ประกอบการ ทั้งยังขยายโอกาสในการทำงานให้แก่กลุ่มผู้ทำงานอิสระ แต่ในขณะเดียวกัน ก็จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความเป็นธรรมของแรงงานด้วย เพราะการปกป้องผลประโยชน์ให้แรงงานเหล่านี้ยังมีไม่มากพอ

8. วัฒนธรรมการทำงานจะไร้พรมแดนและมีการทำงานร่วมกันมากขึ้น เมื่อการเชื่อมต่อมีอยู่ตลอดเวลาในระบบไร้สาย การจ้างงานและการทำงานจึงไม่จำเป็นต้องยึดติดกับพื้นที่อีกต่อไป ทำให้วัฒนธรรมการทำงานมีความยืดหยุ่นตามมา สถานที่ทำงานมีแนวโน้มจะมีการผสมผสานระหว่างพื้นที่กายภาพและพื้นที่เสมือนเข้าด้วยกันมากขึ้น

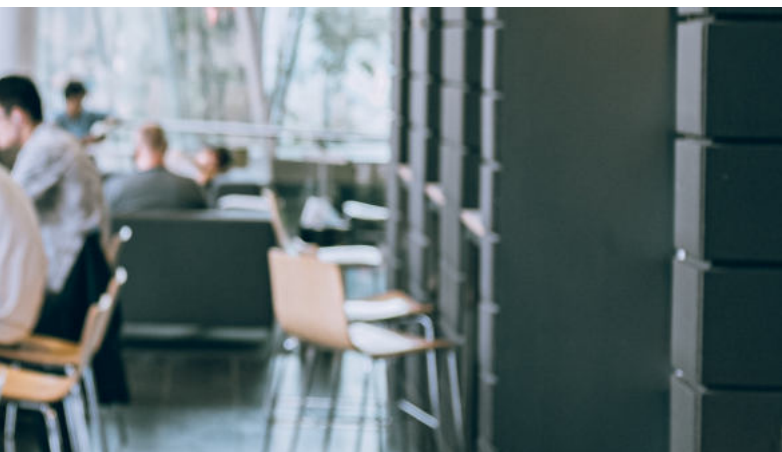
9. การใช้พื้นที่ทำงานร่วมกันกำลังจะเติบโต ด้วยการเพิ่มขึ้นของแรงงานอิสระในเศรษฐกิจกิ๊ก ความต้องการพื้นที่สาธารณะสำหรับการทำงาน พื้นที่ที่สร้างโอกาสเจอคนร่วมอุดมการณ์ และพื้นที่ให้โอกาสการเรียนรู้มากขึ้น ทำให้พื้นที่ทำงานร่วมกัน (co-working space) และพื้นที่อื่นๆ มีความสำคัญมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การทำงานในอนาคตพึงประสงค์ของเมือง

อนาคตทางเลือกเป็นชุดจากทัศนคติความเป็นไปได้ในอนาคตเกิดขึ้นจากการนำปัจจัยขับเคลื่อน 2 ปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนสูงและส่งผลกระทบสูง มาเป็นแกนในการมองเห็นภาพที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยแต่ละแกนจะเป็นปัจจัยในประเด็นที่ต่างกันออกไป เพื่อช่วยในการสร้างจากทัศนคติที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ความเป็นไปได้ของทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าว จะกลายเป็นคู่ตรงข้ามที่มีความเป็นไปได้ใกล้เคียงกัน และเมื่อนำทั้งสองแกนนั้นมาไขว้กันจะสามารถสร้างจากทัศนคติได้ 4 จากตามมา การมองอนาคตทางเลือกด้วยจากทัศนคติเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้ในการสื่อสารและวิเคราะห์หาอนาคตที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ อนาคตทางเลือกที่เหลือจะถูกใช้ตรวจสอบความสอดคล้องของยุทธศาสตร์ต่างๆ อีกด้วย

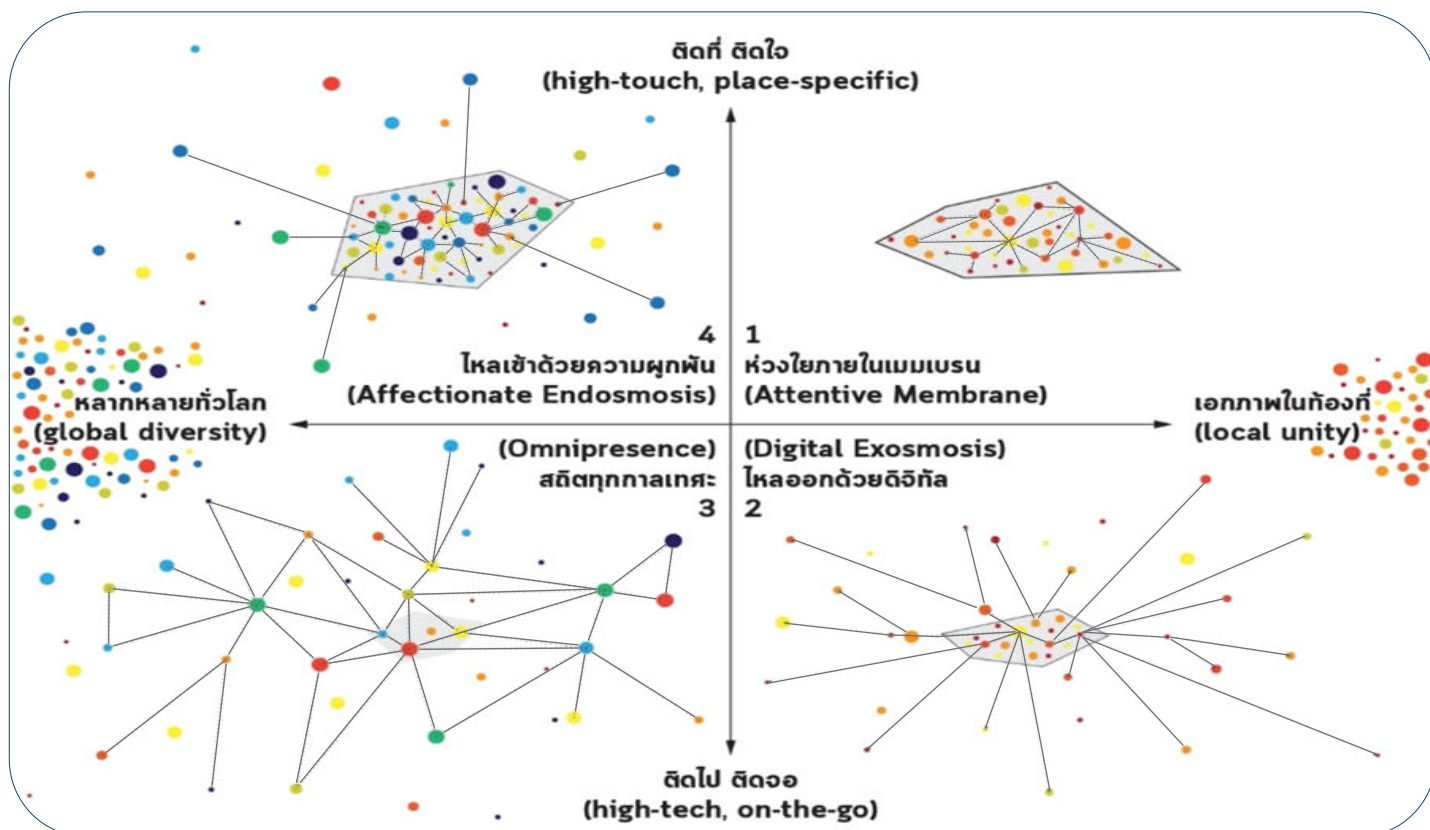
สำหรับงานวิจัยนี้ แกนปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนสูงและส่งผลกระทบต่อแรงงานในมหานครกรุงเทพฯ สูง 2 แกน คือ 1) การเปิดรับแรงงานนานาชาติเป็นปัจจัยเชิงนโยบายที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ และ 2) วัฒนธรรมการทำงานและการว่าจ้างที่เปลี่ยนไปเป็นปัจจัยเชิงคุณค่าที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยทั้ง 2 ปัจจัยสามารถสร้างเป็นจากทัศนคติทั้งหมด 4 จากทัศนคติคือ 1) ห่วงใยภายในเมมเบรน (Attentive Membrane) เป็นจากที่มีแรงงานชาติไทย การทำงานเน้นแบบติดที่และการจ้างงานผ่านความตั้งใจ 2) ไหลออกด้วยดิจิทัล (Digital Exosmosis) เป็นจากที่มีแรงงานชาติไทย การทำงานติดอินเทอร์เน็ตไปได้ทุกที่ทั่วโลก และการจ้างงานผ่านจอแอปพลิเคชันเป็นหลัก 3) สถิตทุกกาลเทศะ (Omnipresence) เป็นจากที่มีแรงงานหลากหลายเชื้อชาติ การทำงานติดอินเทอร์เน็ตไปได้ทุกที่ในประเทศไทย และการจ้างงานผ่านจอแอปพลิเคชันเป็นหลัก และ 4) ไหลเข้าด้วยความผูกพัน (Affectionate Endosmosis) เป็นจากที่มีแรงงานหลากหลายเชื้อชาติ การทำงานเน้นแบบติดที่และการจ้างงานผ่านความตั้งใจ (ดังภาพที่ 1)

การเลือกภาพอนาคตที่พึงประสงค์ได้ใช้เกณฑ์ทั้งสิ้น 6 ประการ ได้แก่ 1) ความสมดุลของตลาดแรงงาน 2) โอกาส การหางาน 3) ลักษณะวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป 4) ความ ทำกายในการบริหารงาน 5) ความทำกายในการประกอบ ธุรกิจ และ 6) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ที่สุดจากทั้ง 4 ฉากคือ **จากไหลเข้า ด้วยความผูกพัน** ที่แรงงานบริการขั้นพื้นฐานจะยังคงมี โอกาสในการหางานอยู่ ในขณะที่ฐานแรงงานที่น้อยลงจาก โครงสร้างสังคมสูงอายุน่าจะสามารถได้รับการเติมเต็มด้วย แรงงานจากต่างประเทศ

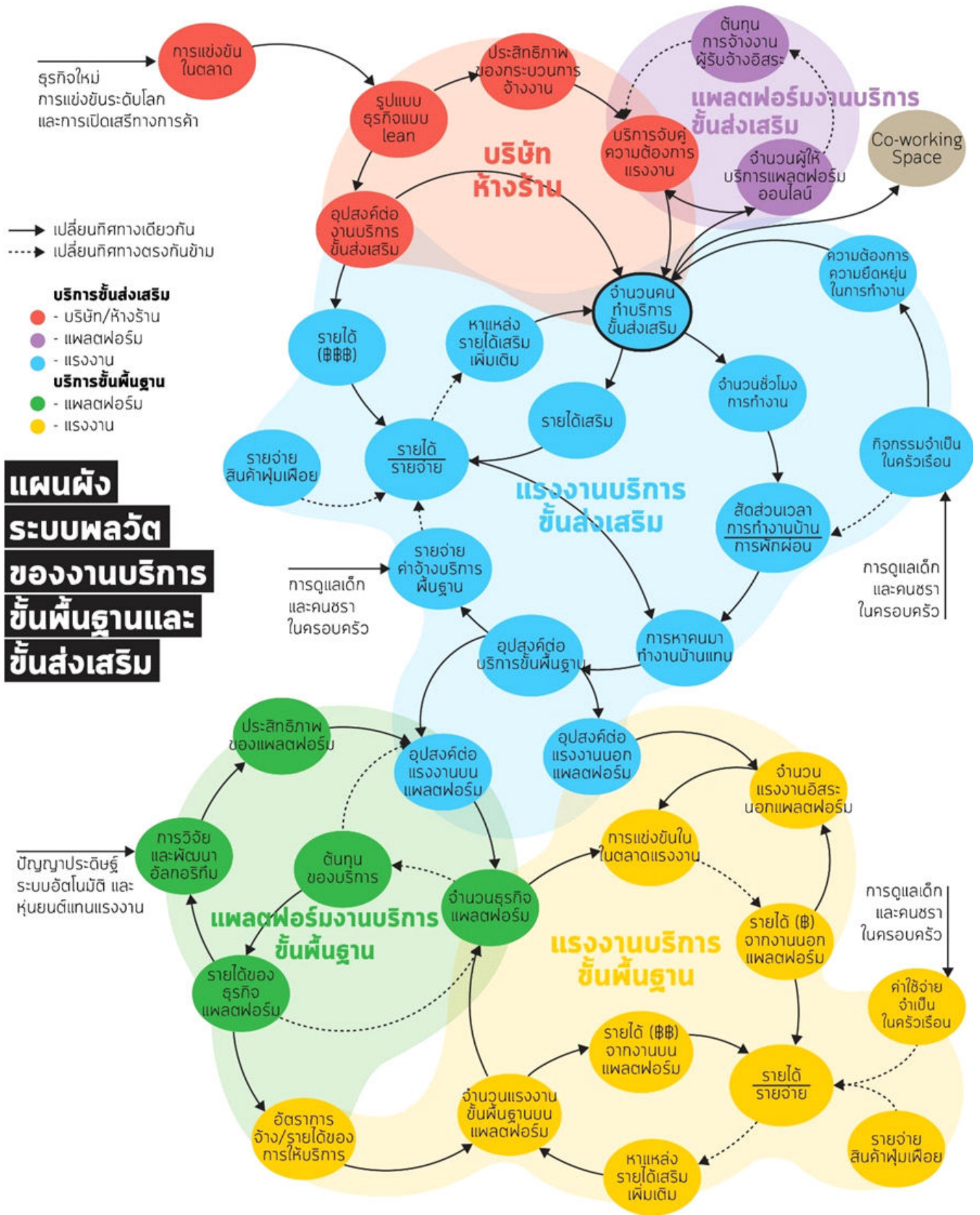

ในฉากอนาคตที่พึงประสงค์ มหานครกรุงเทพจะเป็น หนึ่งในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของแรงงานในเชิงเชื้อชาติ มากที่สุดในประเทศไทย เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของการ เดินทางและการเชื่อมต่อในรูปแบบอื่นๆ ความสะดวกใน การเชื่อมต่อเหล่านี้ ประกอบกับคุณค่าในความสัมพันธ์ ระหว่างคน จะทำให้มหานครกรุงเทพยังคงมีความสำคัญ เชิงพื้นที่อยู่ และกลายเป็นพื้นที่ดึงดูดแรงงานทั้งจากในและ ต่างประเทศ ชาวต่างชาติจะต้องการเข้ามาทำงานในมหานคร กรุงเทพเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีบริการครบครัน สามารถหา งานได้อย่างหลากหลาย ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีบริบทเชิงกายภาพ และอากาศแตกต่างจากที่อื่นๆ บนโลก ทั้งนี้ มหานครกรุงเทพ เองจะไม่ได้มีพื้นที่สำนักงานในรูปแบบเดิมเป็นหลัก แต่จะกลายเป็นการเข้าพื้นที่ทำงานร่วมกันเสียส่วนใหญ่ เนื่องจากต้องรองรับบริษัทเกิดใหม่ และการร่วมกันทำงาน ในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

ภาพที่ 1 จากทัศนภาพอนาคตทางเลือกด้านงานในเมือง

ที่มา: วาน จันทวิลาสวงศ์. (2563). คนเมือง 4.0: การทำงานในเมือง.

ภาพที่ 2 แผนผังระบบพลวัต (system dynamic map) ของงานบริการขั้นพื้นฐานและขั้นสูงเสริม ที่มา: วาน จันทวิลาสวงศ์. (2563). คนเมือง 4.0: การทำงานในเมือง.

ข้อเสนอเพื่อดำเนินการรับมือการทำงานในอนาคตฐานของเมือง

1. ยุทธศาสตร์ด้านแรงงาน

การสร้างโอกาสให้แรงงานชายขอบและพัฒนาสวัสดิการรองรับแรงงานอิสระ

1.1 นโยบายพัฒนาฝีมือแรงงานพื้นฐานต้องมุ่งเน้นภาษาและเทคโนโลยี การแข่งขันของแรงงานจะไม่จำกัดอยู่ในประเทศอีกต่อไป และงานจากภายนอกประเทศมักจะเป็นโอกาสสำหรับผลตอบแทนที่สูงขึ้น ทั้งนี้ แรงงานจะสามารถเข้าถึงแหล่งงานและเงินทุนเหล่านั้นได้ ก็ต่อเมื่อมีทักษะทางภาษาที่ดีสามารถสื่อสาร และสร้างความมั่นใจกับลูกค้าได้ มากไปกว่านี้ การฝึกทักษะทางเทคโนโลยีจะเป็นปัจจัยหลักที่ยอมให้แรงงานพื้นฐานนี้มีโอกาสหางานได้ในอนาคตที่มีเศรษฐกิจแพลตฟอร์มและการใช้หุ่นยนต์มากขึ้น

1.2 นโยบายส่งเสริมการว่าจ้างแรงงานต่างวัยที่มีใบบริการไม่ต่างกัน เพื่อรองรับปัญหาปริมาณคนวัยแรงงานที่ลดลง และการแบกรับภาระการดูแลผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้จากสังคมสูงวัย การส่งเสริมและลดอคติต่อการทำงานต่างวัย การต่ออายุการทำงานให้วัยเกษียณสูงขึ้น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานผ่านแพลตฟอร์มในระบบเศรษฐกิจจิ๊ก จะช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในสังคมสูงวัย และช่วยให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมมากขึ้นด้วย

1.3 นโยบายสร้างสัญญาประชาคมใหม่ที่เหมาะสมกับสังคมแรงงานอิสระ การมองแรงงานนอกระบบควรมองให้ครอบคลุมระดับรายได้ ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแรงงานบริการขั้นพื้นฐานเป็นหลัก ถึงแม้พื้นฐานการวางนโยบายด้านความเป็นธรรมในสังคมจะมีความสำคัญเป็นอย่างมาก แต่การคำนึงถึงกลุ่มล้าสมัยจะทำให้รัฐพร้อมรับมือกับสภาพอนาคตเมื่อเศรษฐกิจจิ๊กกลายเป็นความธรรมดาใหม่ในประเทศไทย นโยบายที่ส่งเสริม พัฒนา และคุ้มครองแรงงานนอกระบบทุกรูปแบบจะมีส่วนสำคัญทำให้แรงงานในภาพรวมมีหลักประกันทางสังคม เสริมสร้างให้มีชีวิตมั่นคงยิ่งขึ้น

1.4 นโยบายพัฒนาระบบสวัสดิการอย่างบูรณาการให้รู้จักรู้ใจแรงงาน รัฐจำเป็นต้องใช้เครื่องมือทาง AI ประกอบกับการฟังสัญญาณจากสังคมออนไลน์และการเก็บสถิติเชิงพื้นที่อย่างละเอียด เพื่อให้รัฐสามารถจัดทางเลือกและกลุ่มความต้องการของคนรูปแบบต่างๆ ขึ้นมาได้ อย่างแม่นยำมากขึ้น เพราะแรงงานที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจ-สถานะ อายุ เพศ เชื้อชาติ หรือศาสนา ล้วนมีความต้องการสวัสดิการรัฐที่แตกต่างกัน การรู้จักรู้ใจแรงงานเพื่อเสนอสวัสดิการที่ตรงกับความต้องการของแรงงานจะเป็นนโยบายและช่วยให้รัฐสามารถใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเมือง

การสร้างพื้นที่ชีวิตและโอกาสให้แก่คนเมือง

2.1 นโยบายสร้างพื้นที่ให้ชีวิตเพื่อผลิตภาพของคนเมือง
การเชื่อมต่อที่สูงขึ้น การใช้เมืองที่กระจายตัวมากขึ้น และเมืองน่าอยู่ที่เกิดขึ้นโดยรอบ ทำให้การพัฒนาเมืองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดแรงงานและการลงทุนเข้ามาสู่มหานครกรุงเทพมหานคร คุณภาพชีวิตของคนในเมือง จะต้องรวมถึงคุณภาพอากาศ น้ำประปา น้ำในธรรมชาติ คุณภาพทางเดิน พื้นที่สีเขียว และพื้นที่สาธารณะที่รองรับคนที่มีข้อจำกัดหลากหลาย เป็นต้น

2.2 นโยบายส่งเสริมพื้นที่สาธารณะสู่การเติบโตสำหรับทุกคน พื้นที่สำหรับกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ ไม่ควรจำกัดอยู่ในพื้นที่สาธารณะของเอกชนอีกต่อไป เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังสร้างข้อจำกัดให้คนใช้งานเข้าไม่ถึงทุกคน ส่งผลต่อเอื้ออำนวยไปยังความเท่าเทียมในสังคม การเปิดและจัดระเบียบพื้นที่สาธารณะเพื่อส่งเสริมการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น ร้านค้าแผงลอย พื้นที่จอดรถมอเตอร์ไซค์ หรือกระทิงห้องสมุดสาธารณะจะเป็นมิติแห่งการบริการแรงงานแบบใหม่ที่รัฐมักมองข้าม การสนับสนุนแรงงานเชิงพื้นที่และการเดินทางที่มีราคาย่อมเยาจะเป็นปัจจัยให้เกิดความเท่าเทียมในโอกาสงานมากยิ่งขึ้น

3. ยุทธศาสตร์ด้านเทคโนโลยี

การหาสมดุลระหว่างหุ่นยนต์และแรงงาน

3.1 นโยบายพัฒนามาตรการจริยธรรมสมองกล ในอนาคตที่ขับเคลื่อนด้วยระบบสมองกล หรือ AI ที่หลากหลายและซับซ้อน กระบวนการคำนวณโดย AI ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จะต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ตรวจสอบได้ ตัวอย่างมาตรการเพื่อควบคุมจริยธรรมสำหรับ AI ของสหภาพยุโรป คือ จะต้องถูกกฎหมาย มีจริยธรรมและคุณธรรม และพร้อมตอบรับเชิงเทคนิคกับสถานการณ์ทางสังคมที่หลากหลาย (robust)

3.2 นโยบายศึกษาและวางแผนหุ่นยนต์ที่เสียภาษีแรงงาน ในอนาคตที่งานบางส่วนจะถูกแทนที่ด้วยหุ่นยนต์ การพัฒนาฝีมือแรงงานให้ทันความต้องการตลาดแรงงานจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบอกว่าภาษีหุ่นยนต์จะจำเป็นหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การแทนที่แรงงานคนด้วยหุ่นยนต์จะมีผลกระทบต่อตลาดแรงงานและการจัดเก็บภาษีไม่มากนัก การศึกษาวิจัยถึงความเป็นไปได้ของนโยบายเหล่านี้ จะเป็นการเริ่มต้นการเตรียมพร้อมที่สำคัญต่อแรงงานเมืองในอนาคต

ข้อเสนอเพื่อดำเนินการสร้างการทำงานในอนาคตพึงประสงค์ของเมือง

4. ยุทธศาสตร์ด้านแรงงาน

การเพิ่มแรงงานในประเทศด้วยแรงงานนานาชาติ

4.1 นโยบายสร้างแรงจูงใจและลดกำแพงการจ้างแรงงานนานาชาติ ต่อเนื่องจากยุทธศาสตร์ข้อ 1 ด้านแรงงาน การคงศักยภาพทางเศรษฐกิจ คงเสถียรภาพของตลาดแรงงาน และนำพามหานครุงเทพเข้าสู่อนาคตพึงประสงค์ จะเกิดได้จากการสร้างแรงจูงใจและลดกำแพงการจ้างแรงงานนานาชาติ ซึ่งปัจจัยในนโยบายนี้รวมถึง การปรับปรุง หรือยกเลิกอาชีพสงวนที่ไม่เอื้อต่อตลาดแรงงานในปัจจุบัน การปรับปรุงกระบวนการขอวีซ่าทำงานที่ซับซ้อนและยุ่งยาก และการพัฒนาระบบสวัสดิการแก่แรงงานโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ เป็นต้น

5. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเมือง

การพัฒนาสู่เมืองระดับโลก

5.1 นโยบายพัฒนาเมืองเพื่อชีวิตที่สะดวกสบายแต่มีกลิ่นอายที่พิเศษ เมืองที่จะแข่งขันในระดับโลกได้จะต้องเป็นเมืองที่สะดวกต่อการลงทุน สบายต่อการใช้ชีวิต และพิเศษต่อประสบการณ์ ดังนั้น มหานครกรุงเทพจะต้องพัฒนาต่อเนื่องมาจากยุทธศาสตร์ข้อ 2 โดยมุ่งเน้นความสะดวกสบายที่ทัดเทียมเมืองสำคัญในระดับโลก ความหลากหลายทางภาษา ในการดำเนินการกับหน่วยงานรัฐ การปรับปรุงพื้นที่รัฐและสาธารณะให้ทันสมัยและทัดเทียมระดับนานาชาติ แต่คงไว้ซึ่งความพิเศษของเมืองที่น่าค้นหา จะทำให้มหานครกรุงเทพกลายเป็นเมืองในระดับโลกอย่างแท้จริงและดึงดูดแรงงานนานาชาติที่มีทักษะสูง

ที่มาภาพ: โครงการคนเมือง 4.0: การทำงานในเมือง
 @-clovelly-3768225 @vlada-karpovich
 @daria-shevtsova-705674 @kindelmedia
 จาก Pexels

บทสรุปเชิงนโยบายนี้นำเสนอข้อมูลสำคัญจากรายงาน เรื่อง

“คนเมือง 4.0: การทำงานในเมือง”

โดย อ.ว่าน จันทวิลาสวงศ์

เสนอต่อ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead)

ด้านสังคม คนไทย 4.0 (2563)

หน่วยส่งมอบผลลัพธ์แผนงานคนไทย 4.0 (ODU)

แผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม คนไทย 4.0

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

โทรศัพท์: 0875138016 E-mail: tejawaree@gmail.com

